

Izrael és a palesztinok között. Mivel azonban Izraelt pillanatnyilag politikai aránytalanság jellemzi egy erőtlen, zsugorodó balközéppel és egy széles körben, különösen a fiatal izraeli zsidók között népszerű jobboldallal, illetve látva a Közel-Kelet jelenlegi siralmas állapotát, arra is van esély, hogy szerencsétlen politizálással vagy akár Twitter-üzenetekkel is jelentős károkat lehet okozni.

Pethő-Szirmai Judit

Trump és Kína

Shirk, Susan: Trump and China – Getting to Yes With Beijing = Foreign Affairs, March/April 2017, 20–27. p.

Az elmúlt években Kína erőfitogtatásba kezdett. Fittyet hányt a nemzetközi jogra, és kis híján konfliktusba keveredett Kelet-Ázsiában és a Dél-kínai-tengeren. Megszegte a kereskedelmi szabályokat, és diszkriminatív rendelkezéseket hozott a külföldi vállalatokkal szemben a kínai vállalatok javára. Megpróbálta kizárni a külföldi szellemi befolyást, míg saját propagandáját nyugodt szívvel terjesztette külföldön. Ellenállt a Nyugat azon kérésének, hogy zabolázza meg szövetségesét, Észak-Koreát. Kína újkeletű magabiztossága részben növekvő gazdasági és katonai erejének tudható be, másrészt a belföldi bizonytalanságok is közrejátszottak a kardcsörtetésben. A lassuló gazdasági növekedés és a jelentős belső adósságállomány, illetve az erősödő tőkekiáramlás miatt a kínai elnök, Hszi Csin-ping egyre érzékenyebbé vált a belső fenyegetésekre és a kommunista párton belüli törésvonalakra.

Mindaddig, amíg Kínát nem demokratikusan választott vezetés irányítja, együtt kell élnünk Kína külpolitikai ambícióival és ingatag nacionalizmusával. Az USA-nak ki kell találnia, hogy miként tudja ezt az ambíciót a megfelelő mederbe terelni anélkül, hogy belegázolna Kína lelkivilágába, de úgy, hogy közben betartassa Kínával a nemzetközi szabályokat és megvédje az amerikai érdekeket. A cél az lenne, hogy Kína felelős szereplőként viselkedjen a nemzetközi rendben. Az USA érdekeivel nem ellentétes egy kiszámítható és felelős, ugyanakkor befolyá-

sos Kína. Ez azonban kiváló tárgyalóképességeket követel meg. Trump elnöknek félre kellene tenni az „egy Kína” politikához való visszatérés lebegtetését, amely szerint az USA csak Pekinget ismeri el hivatalosan, de nem hivatalosan kiterjedt kapcsolatokat ápol Tajvannal. Ehelyett vissza kellene térni a Nixon óta bevált óvatos optimizmus politikájához, és közben ázsiai szövetségeseire és partnereire támaszkodva erőt kellene mutatni Kínával kapcsolatban. Ha nem így történik, annak súlyos következményei lehetnek: Kína megtagadhatja az együttműködést bizonyos sürgető globális kérdésekben, gazdasági megtorló intézkedéseket vezethet be vagy fegyveres konfliktust robbanthat ki.

Kína az elmúlt évtizedekben hatalmas gazdasági fejlődésen ment keresztül. 2030-ra valószínűleg nagyobb lesz a gazdasága, mint az USA-é – globális kereskedelme már most is meghaladja ez utóbbiét. Minden kontinensen dollármilliókat fektetett az infrastruktúrába, és Ázsia kereskedelmi központjaként funkcionál. Ugyanakkor a Kínai Kommunista Párt (KKP) meglepően ingatagnak érzi saját hatalmi helyzetét. Az ország vezetőit jobban aggasztják a belső fenyegetések, mint a külsők, különösen gazdasági visszaesések idején. Márpedig 2015-ben lassabban nőtt a kínai gazdaság, mint 1990 óta bármikor, és a helyi önkormányzatok is jókora adósságállományt halmoztak fel, ami a befektetői bizalom gyengülése esetén akár romba is döntheti a kínai gazdaságot. A 2008-as gazdasági válság előtt még úgy tűnt, hogy Kína felemelkedése békésen fog lezajlani. Az ország piacorientált reformokat vezetett be, megnyitotta kapuit a külkereskedelem és a befektetők előtt, barátságosan viselkedett a szomszédaival szemben, és csatlakozott a nemzetközi szervezetekhez. Kína vezetése azonban vérszemet kapott: elkezdett protekcionista módszereket alkalmazni a kínai vállalatok védelmében. Ráadásul számos olyan intézkedést is bevezettek, amely a külföldi szellemi befolyást hivatott csökkenteni Kínában. Korlátozták a jótékonyági és egyéb civil szervezetek tevékenységét, és egyre többször tagadják meg a vízumot olyan tudósok és újságírók számára, akiknek nézeteit politikai szempontból kifogásolhatónak tartják.

Mégsem itt, hanem az ázsiai térség biztonságát illetően mutatta ki Kína leginkább a foga fehérjét. Kína magának követeli a Dél-kínai-tenger jelentős részét, holott tavaly ellenkező előjelű döntés született a nem-

zetközi bíróságon. Vitatja, hogy az USA-nak joga lenne ezeken a vizeken hadihajókat üzemeltetni, illetve mesterséges szigeteket és katonai létesítményeket hozott létre, és harmadik országok békés halászhajóiba kötött bele. Lehet, hogy ez a kardcsörtetés jót tett a KKP belföldi népszerűségének, de megmérgezte a kapcsolatot Kína dél-ázsiai szomszédaival, és feszültté tette a kapcsolatot az USA-val.

A konfliktus kezelése érdekében az USA-nak öt alapvetet kellene szem előtt tartania. Először is Washingtonnak fenn kellene tartania kapcsolatrendszerét ázsiai szövetségeseivel ahelyett, hogy azzal fenyegeti őket, hogy kihátrál mögülük, ha nem járulnak hozzá többel a védelem katonai költségeihez (pl. Dél-Korea és Japán esetében). Ezt a szándékot egy-egy elnöki látogatással is minél előbb meg kellene erősíteni. Másrészt az amerikai érdekek védelmében az USA-nak fel kellene lépni Kínával szemben – még akkor is, ha ez a feszültség növekedésével jár. Ezt azonban nem a Trump által emlegetett büntetővámokkal kellene kivitelezni, hanem konkrét szankciókkal reagálva Kína egyes diszkriminatív lépéseire. Eközben Peking értésére kellene adni, hogy amint kész békésen megoldani a nézeteltéréseket, Washington is készen áll erre.

Harmadrészt az amerikai politikusoknak észben kellene tartaniuk, hogy Kína nem egyetlen entitás, hanem számos érdekcsoportból tevődik össze. Másképpen kellene az amerikai üzenetet megfogalmazni a kínai magánvállalatok számára, akik szintén nem örülnek a feszült külpolitikai helyzetnek, és másképp a kínai hadsereg számára, amelynek viszont pont kapóra jön. Negyedrészt gondoskodni kellene arról, hogy a kínai-amerikai kapcsolatok ápolása folyamatos legyen, és a megfelelő rangú politikusok és szakemberek rendszeresen tárgyaljanak egymással. Mivel Hszi elnök görcsösen ragaszkodik a hatalom koncentrálásához és gyanakvással tekint a kínai külügyminisztérium karrierdiplomataíra, ez nehezebben fog menni, mint a múltban. De éppen ezért fontos lenne, hogy Trump és Hszi is válaszson ki egy-egy tapasztalt tanácsadót, akik olyan kardinális kérdésekben, mint pl. az észak-koreai nukleáris fenyegetés, tárgyalhatnának egymással.

Végül elengedhetetlen lenne, hogy Washington ne hergelje tovább Kína ellen az amerikaiakat. Jelenleg ugyanis mindkét nép oly mértékű ellenszenvet és bizalmatlanságot táplál a másik iránt, hogy nagyon nehéz lesz fajsúlyos kérdésekben kompromisszumra jutni. Sajnos mindkét

ország vezetése hozzájárult a helyzet elfajulásához. A KKP arról győzködte a kínaiakat, hogy az USA meg akarja akadályozni Kína gazdasági fejlődését. Eközben az USA-ban a politikusok és a média gyakran zéró-összegű játszmaként festik le a két ország kapcsolatát, azt a benyomást keltve, hogy nem lehet mindkét ország számára kedvező megállapodásokat kötni. Ahhoz, hogy a két fél tárgyalóképessége megmaradjon, reális, de a hibák felett szemet hunyó képet kellene festeni a másik országról.

Ezek tehát az általános elvek, most nézzük részletekbe menően három konkrét üggyel kapcsolatban. Kína diszkriminatív gazdasági intézkedéseit illetően az USA nincs könnyű helyzetben, mivel sok esetben saját törvényei vagy érdekei akadályozzák meg, hogy maga is diszkriminálja a kínai vállalatokat, betiltsa a kínai médiát az USA-ban vagy amerikai vállalatokba fektető kínaiakat büntessen meg. Mindazonáltal a kölcsönösség elvét alkalmazva lépni kellene, még ha fájnak is ezek a szankciók. Washington befejezhetné a 2008 óta húzódó kétoldalú kereskedelmi tárgyalásokat Kínával, vagy feléleszthetné a transz-csendes-óceáni partnerséggel (TPP) kapcsolatos tervet, és ezzel Kínát is motiválhatná arra, hogy megreformálja belső piacát, és idővel maga is csatlakozzon a paktumhoz. Eközben Washingtonnak támogatnia kellene az olyan Pekingből származó nemzetközi kezdeményezéseket, amelyek amerikai érdekeket (is) szolgálnak.

Ami Kína tengeri követeléseit illeti, a Trump-kormányának határozottan és a nemzetközi jog szellemében kellene fellépni. A Dél-kínai-tengeren kialakult helyzetet kezelendő az USA-nak nemcsak a kínai építkezéseket kellene kipellengéreznie, hanem a többi érintett ország (pl. Brunei, Malajzia vagy Vietnám) esetében is rá kellene mutatni a szabálytalanságokra. A vizek szabad hajózhatóságát a Pentagonnak rendszeresen, de diszkrétan kellene ellenőriznie. Ezt az üzenetet Kína is megértené, de nem kényszerülne zajos ellenlépésekre. Ugyanakkor masszív katonai jelenléte fenntartásával az USA-nak nem szabad kétséget hagynia afelől, hogy határozottan fog fellépni, ha Kína netán katonai erőt alkalmaz az USA vagy szövetségesei ellen. Emellett Washingtonnak nyilvánosan üdvözlőnie kellene Peking erőfeszítéseit bármiféle kétoldalú tárgyalás kezdeményezésére a területi igényt benyújtó többi országgal. Arra kellene biztatnia Kínát és az ASAN-t, hogy fagyasszon be minden további építkezést, illetve hogy

közösen kezeljék a halászati erőforrásokat a térségben. Az is sokat javítana az USA pozícióján, ha a Kongresszus végre ratifikálná az ENSZ-megállapodást a tengeri törvényről.

Az észak-koreai atomfenyegetés kezeléséhez szintén diplomáciai érzékre és erőmutatásra lenne szükség. Trumpnak világossá kellene tenni Hszi számára, hogy Kína közreműködése az észak-koreai nukleáris program és kilövési kísérletek leállítását illetően kritikus az USA és Kína kapcsolata szempontjából. Peking hatalmas nyomás alá tudná helyezni Phenjant, ha akarná, hiszen ez utóbbi kereskedelmének 85%-a Kínába irányul vagy azon keresztül történik. Kína azonban erre eddig nem volt hajlandó, mert attól tart, hogy az észak-koreai rezsim összeomlana, és a kínai határok közelében állomásozó amerikai katonai erő asszisztálása mellett egyesülne a két Korea. Trump megnyugtathatná Hszit, hogy az USA komolyan veszi a kínai biztonsági megfontolásokat. Ugyanakkor szankciókat helyezhetne kilátásba azon kínai bankokra nézve, amelyek továbbra is fiókokat működtetnek Észak-Koreában is, illetve figyelmeztethetné Kínát, hogy tartsa be a nemzetközi szankciókat Észak-Korea ellen. Végül pedig Washingtonnak komoly megegyezési szándékot kellene felmutatnia Phenjannal: oly módon kellene tárgyalnia, mint a 2015-ös Iránnal kötött atomegyezmény kapcsán. Washington békeszerződést ajánlhatna Phenjannak, valamint a diplomáciai kapcsolatok rendezését és a szankciók fokozatos megszüntetését a nukleáris program befagyasztásáért cserébe. Az egyeztetésekbe Dél-Koreát is be kellene vonni, különben Észak-Korea könnyen éket verhet Kína, Dél-Korea és az Egyesült Államok közé.

Összességében Trumpnak tovább kellene vinnie azokat a külpolitikai gyakorlatokat, amelyek jól működtek Kínával kapcsolatban a múltban, és csak azokon kellene változtatnia, amelyek nem. Meg kellene őriznie Amerika erőteljes pozícióját Ázsiában, és kilengésektől mentes, következetes politikát kellene folytatnia, hogy ne bizonytalánítsa el Pekinget az USA békés szándékait illetően. Ugyanakkor, ha Kína továbbra is folyton Amerika tyúkszemére lép, az USA-nak muszáj lesz nagyobb határozottságot mutatnia saját érdekei védelmében és szövetségi bizalmát megőrzendő.

Pethő-Szirmai Judit